

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

6. oktober 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – erstatning for en skade, som er forvoldt af en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF – fastlæggelse af enheder, der er erstatningsansvarlige – erstatningsøgsmål mod et datterselskab til et moderselskab, som er anlagt efter en afgørelse, hvori det er fastslået, at alene dette moderselskab har deltaget i et kartel – begrebet »virksomhed« – begrebet »økonomisk enhed««

I sag C-882/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona, Spanien) ved afgørelse af 24. oktober 2019, indgået til Domstolen den 3. december 2019, i sagen

Sumal SL

mod

Mercedes Benz Trucks España SL,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling),

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, vicepræsidenten, R. Silva de Lapuerta, afdelingsformændene J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, A. Prechal, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Kumin og N. Wahl samt dommerne D. Šváby (refererende dommer), L.S. Rossi, I. Jarukaitis og N. Jääskinen,

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Mercedes Benz Trucks España SL først ved Rechtsanwältin C. von Köckritz og H. Weiß og abogados P. Hitchings og M. Pérez Carrillo, derefter ved Rechtsanwältin C. von Köckritz og H. Weiß, abogado A. Ward og abogada M. López Ridruejo,

* Processprog: spansk.

- den spanske regering ved S. Centeno Huerta og L. Aguilera Ruiz, som befuldmægtigede,
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato S. Fiorentino,
- Europa-Kommissionen ved S. Baches Opi, F. Jimeno Fernández og C. Urraca Caviedes, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. april 2021,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 101 TEUF.
- 2 Denne anmodning er blevet forelagt i forbindelse med en tvist mellem Sumal SL og Mercedes Benz Trucks España SL vedrørende sidstnævnte virksomheds ansvar som følge af det forhold, at dens moderselskab, Daimler AG, har deltaget i en overtrædelse af artikel 101 TEUF.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning (EF) nr. 1/2003

- 3 Under overskriften »Ensartet anvendelse af [EU- konkurrenceretten]« bestemmer artikel 16 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i [artikel 101 TEUF og 102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1):
  - »1. Når de nationale domstole i henhold til [artikel 101 TEUF eller 102 TEUF] træffer afgørelse om aftaler, vedtagelser eller praksis, som allerede er genstand for en [beslutning fra Europa-Kommissionen], kan de ikke træffe afgørelser, der er i strid med den beslutning, som Kommissionen har truffet. De skal ligeledes undgå at træffe afgørelser, som vil være i strid med en beslutning, som Kommissionen har til hensigt at træffe i en procedure, som den har indledt. Med henblik herpå kan de nationale domstole vurdere, om det er nødvendigt at udsætte sagen. Disse forpligtelser berører ikke rettighederne og forpligtelserne efter traktatens artikel 234.
  - 2. Når medlemsstaternes konkurrencemyndigheder i henhold til [artikel 101 TEUF eller 102 TEUF] træffer afgørelse om aftaler, vedtagelser eller praksis, som allerede er genstand for en kommissionsbeslutning, kan de ikke træffe afgørelser, der er i strid med den beslutning, som Kommissionen har truffet.«

- 4 Denne forordnings artikel 23 med overskriften »bøder« bestemmer i stk. 2, litra a):
- »Kommissionen kan ved beslutning pålægge virksomheder og virksomhedssammenslutninger bøder, hvis de forsætligt eller uagtsomt:

a) [o]vertræder [artikel 101 TEUF eller 102 TEUF].«

- 5 Med overskriften »Høring af parterne, klagerne og andre interesserede« bestemmer nævnte forordnings artikel 27 i stk. 1:

»Før Kommissionen træffer beslutning i henhold til artikel 7, 8, 23 og artikel 24, stk. 2, giver den de virksomheder eller virksomhedssammenslutninger, der er omfattet af den procedure, som Kommissionen har iværksat, lejlighed til at udtale sig om Kommissionens klagepunkter. Kommissionen lægger kun de klagepunkter til grund for sine beslutninger, som de deltagende parter har haft lejlighed til at udtale sig om. Klagerne inddrages i vid udstrækning i proceduren.«

Forordning (EU) nr. 1215/2012

- 6 Artikel 7 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1) bestemmer.

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[...]

- 2) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjeisen er foregået eller vil kunne foregå

[...]«

Spansk ret

- 7 Under overskriften »Erstatning for skader, der er opstået som følge af konkurrencebegrænsende praksis«, bestemmer artikel 71 i Ley 15/2007 de Defensa de la competencia (lov nr. 15/2007 om beskyttelse af konkurrencen) af 3. juli 2007 (BOE nr. 159 af 4.7.2007, s. 28848) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »konkurrenceloven«):

»1. Ophavsmændene til overtrædelser af konkurrenceretten er ansvarlige for de herved forårsagede skader og tab.

2. I henhold til dette afsnit:

a) forstås ved overtrædelse af konkurrenceretten enhver overtrædelse af artikel 101 [TEUF] eller 102 [TEUF] eller artikel 1 eller 2 i denne lov

b) kan en virksomheds handlinger ligeledes tilregnes de virksomheder eller personer, som kontrollerer den, undtagen når dens økonomiske adfærd ikke er bestemt af nogen af dem.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 8 Mercedes Benz Trucks España er et datterselskab i Daimler-koncernen, hvis moderselskab er Daimler. Mellem 1997 og 1999 købte Sumal to lastbiler hos Mercedes Benz Trucks España via Stern Motor SL, en koncessionshaver i Daimler-koncernen.
- 9 Den 19. juli 2016 vedtog Kommissionen afgørelse C(2016) 4673 final om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler), hvoraf et resumé er blevet offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* af 6. april 2017 (EUT 2017, C 108, s. 6) (herefter »afgørelsen af 19. juli 2016«).
- 10 Ifølge denne afgørelse havde 15 europæiske lastbilsproducenter, herunder Daimler, deltaget i et kartel i form af en samlet og vedvarende overtrædelse af artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3), der bestod i hemmelige aftaler om prissætning og stigning af bruttopriserne for lastbiler i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) samt om tidspunktet for og overvæltning af omkostninger i forbindelse med indførelsen af teknologi for emissionskontrol for disse lastbiler i overensstemmelse med de gældende standarder. For 3 af de deltagende selskabers vedkommende fandt denne overtrædelse sted fra den 17. januar 1997 til den 20. september 2010, og for de 12 øvrige deltagende selskabers vedkommende, herunder Daimler, fra den 17. januar 1997 til den 18. januar 2011.
- 11 Som følge af nævnte afgørelse anlagde Sumal sag ved Juzgado de lo Mercantil nº 07 de Barcelona (handelsret nr. 07 i Barcelona, Spanien) med påstand om, at Mercedes Benz Trucks España skulle betale en erstatning på 22 204,35 EUR, svarende til den overpris ved erhvervelsen, som Sumal havde betalt som følge af det kartel, som Daimler, der er moderselskab til Mercedes Benz Trucks España, havde deltaget i.
- 12 Ved dom af 23. januar 2019 frifandt denne ret Mercedes Benz Trucks España med den begrundelse, at dette selskab ikke kunne sagsøges i forbindelse med det nævnte søgsmål, for så vidt som Daimler, som er den eneste, der er omfattet af Kommissionens afgørelse, skal anses for at være eneansvarlig for den pågældende overtrædelse.
- 13 Sumal har iværksat appel af denne dom ved den forelæggende ret, som er i tvivl om, hvorvidt erstatningssøgsmål som følge af afgørelser fra konkurrencemyndighederne, der fastslår en konkurrencebegrænsende praksis, kan rettes mod datterselskaber, som ikke er omfattet af disse afgørelser, men som ejes 100% af selskaber, der er direkte berørt af de nævnte afgørelser.
- 14 Den forelæggende ret har i denne forbindelse henvist til forskelle i de spanske retsinstansers standpunkter. Mens nogle af disse retsinstanser anerkender, at sådanne søgsmål kan rettes mod datterselskaber under henvisning til »teorien om økonomisk enhed«, udelukker andre dette med den begrundelse, at denne teori gør det muligt at tilregne et moderselskab det civile ansvar for et datterselskabs adfærd, men ikke gør det muligt at forfølge et datterselskab på grund af moderselskabets adfærd.

- 15 På denne baggrund har Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona, Spanien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »[1]) Begrunder doktrinen om en samlet økonomisk enhed, der udspringer af praksis fra [Domstolen], en udvidelse af moderselskabets ansvar til datterselskabet, eller er en sådan doktrin kun anvendelig til at udvide datterselskabernes ansvar til at omfatte moderselskabet?
- [2]) Skal en udvidelse af begrebet samlet økonomisk enhed inden for området for koncerninterne forbindelser udelukkende ske på grundlag af kontrolfaktorer, eller kan den også baseres på andre kriterier, herunder det forhold, at datterselskabet var i stand til at drage fordel af de ulovlige handlinger?
- [3]) Såfremt det antages, at der er mulighed for at udvide moderselskabets ansvar til datterselskabet, hvilke forudsætninger skal da være opfyldt for at gøre det muligt?
- [4]) Hvis de ovenstående spørgsmål besvares bekræftende, således at en udvidelse af moderselskabets ansvar for sine handlinger til at omfatte datterselskaber accepteres, ville en national standard som i konkurrencelovens [artikel 71, stk. 2,] som udelukkende giver mulighed for at udvide datterselskabets ansvar til moderselskabet, være forenelig med denne fællesskabsretlige doktrin, og ville det forudsætte, at moderselskabet har en kontrollerende stilling i forhold til datterselskabet?«

Anmodningen om genåbning af retsforhandlingernes mundtlige del

- 16 Ved dokument indleveret til Domstolens Justitskontor den 28. april 2021 har Mercedes Benz Trucks España anmodet om, at retsforhandlingernes mundtlige del genåbnes i henhold til artikel 83 i Domstolens procesreglement.
- 17 Til støtte for sin anmodning har selskabet anført, at den argumentation, som generaladvokaten har fremført i sit forslag til afgørelse fremsat den 15. april 2021 i den foreliggende sag, hviler på nye faktiske omstændigheder eller antagelser, som ikke er blevet fremført af den forelæggende ret, og som ikke har været drøftet af parterne i hovedsagen eller de berørte som omhandlet i artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol.
- 18 Mercedes Benz Trucks España har således for det første anfægtet udsagnet i fodnote 10 i generaladvokatens forslag til afgørelse, hvorefter størrelsen af den skade, som Sumal hævder at have lidt, tilsyneladende allerede er fastlagt af den forelæggende ret i anmodningen om præjudiciel afgørelse.
- 19 Mercedes Benz Trucks España er for det andet af den opfattelse, at det var fejlagtigt, at generaladvokaten i punkt 75 og i fodnote 86 i sit forslag til afgørelse anførte, at Kommissionen i afgørelsen af 19. juli 2016 havde fastslået, at de hemmelige kontakter, der oprindeligt fandt sted mellem ansatte i de karteldeltagende moderselskaber, senere også fandt sted mellem disse selskabers datterselskaber, nærmere bestemt alene i Daimlers tyske datterselskaber.
- 20 Domstolen kan i overensstemmelse med procesreglementets artikel 83 ganske vist til enhver tid, efter at have hørt generaladvokaten, ved kendelse bestemme, at retsforhandlingernes mundtlige del skal genåbnes, bl.a. hvis den finder, at sagen er utilstrækkeligt oplyst, eller såfremt en part,

efter at denne del af retsforhandlingerne er afsluttet, er fremkommet med nye oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som kan have afgørende betydning for Domstolens afgørelse, eller såfremt sagen bør afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne eller de berørte som omhandlet i artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol.

- 21 I denne henseende skal det dog indledningsvis bemærkes, at indholdet af generaladvokatens forslag til afgørelse ikke som sådan kan udgøre en sådan ny omstændighed, idet det ellers ville være muligt for parterne at besvare det nævnte forslag til afgørelse ved at påberåbe sig en sådan omstændighed. Generaladvokatens forslag til afgørelse kan imidlertid ikke drøftes af parterne. Domstolen har således haft lejlighed til at fremhæve, at generaladvokaten i overensstemmelse med artikel 252 TEUF har til opgave fuldstændig upartisk og uafhængigt offentligt at fremsætte begrundede forslag til afgørelse af de sager, som i overensstemmelse med statuten for Den Europæiske Unions Domstol kræver den pågældendes medvirken, med henblik på at bistå Domstolen i udførelsen af dens opgave, som er overholdelse af lov og ret ved fortolkningen og anvendelsen af traktaterne (jf. i denne retning dom af 2.3.2021, A.B. m.fl. (Udnævnelse af dommere til den øverste domstol – Appel), C-824/18, EU:C:2021:153, præmis 63 og 64). I henhold til denne stats artikel 20, stk. 4, og procesreglementets artikel 82, stk. 2, afslutter generaladvokatens forslag til afgørelse retsforhandlingernes mundtlige del. Da forslaget således fremsættes efter parternes forhandlinger, indleder det Domstolens rådslagnings- og afstemningsfase. Der er således ikke tale om en udtalelse rettet til dommere eller parter, som hidrører fra en myndighed uden for Domstolen, men om en selvstændig og begrundet udtalelse, som fremsættes offentligt af et medlem af selv samme institution (kendelse af 4.2.2000, Emesa Sugar, C-17/98, EU:C:2000:69, præmis 13 og 14).
- 22 I det foreliggende tilfælde konstaterer Domstolen, efter at have hørt generaladvokaten, at de af Mercedes Benz Trucks España fremførte forhold ikke indeholder nye faktiske omstændigheder, som kan have afgørende betydning for den afgørelse, som den skal træffe i den foreliggende sag, og at denne sag ikke skal afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne eller de berørte. Endelig bemærkes, at da Domstolen efter afslutningen af retsforhandlingernes skriftlige og mundtlige del råder over alle de nødvendige oplysninger, er den således tilstrækkeligt oplyst til at kunne træffe afgørelse. Domstolen finder herefter, at det er ufornuddent at genåbne retsforhandlingernes mundtlige del.

Om de præjudicielle spørgsmål

Spørgsmålet, om anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling

- 23 Mercedes Benz Trucks España er af to grunde i tvivl om, hvorvidt anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.
- 24 For det første opfylder denne anmodning ikke kravene i procesreglementets artikel 94, da den ikke indeholder en angivelse af de relevante faktiske omstændigheder og beviser, på grundlag af hvilke de præjudicielle spørgsmål er blevet forelagt, og end ikke indholdet af konkurrencelovens artikel 71, stk. 2. Den nævnte anmodning indeholder endvidere en upræcis, ufuldstændig og unøjagtig fremstilling af den relevante nationale retspraksis.

- 25 I det foreliggende tilfælde fremgår det af en samlet læsning af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at den forelæggende ret i tilstrækkelig grad har defineret de faktiske og retlige omstændigheder, som dens anmodning om fortolkning af EU-retten indgår i, således at de berørte parter kan afgive indlæg i henhold til artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol, og Domstolen kan besvare denne anmodning på en hensigtsmæssig måde.
- 26 Mercedes Benz Trucks España har for det andet anført, at de fire forelagte spørgsmål er rent hypotetiske. De tre første spørgsmål savner således enhver forbindelse med de faktiske omstændigheder i hovedsagen, for så vidt som Sumal hverken har påberåbt sig eller godtgjort omstændigheder, som kan begrunde en udvidelse af ansvaret for Daimlers overtrædelser til Mercedes Benz Trucks España, men alene baseret sit søgsmål på afgørelsen af 19. juli 2016. Tilsvarende gælder, for så vidt som konkurrencelovens artikel 71, stk. 2, ikke finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, at denne bestemmelse ikke har nogen relevans for løsningen af denne tvist.
- 27 I denne henseende bemærkes, at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (dom af 9.7.2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 28 Heraf følger, at der foreligger en formodning for, at spørgsmål om EU-retten er relevante. Domstolen kan kun afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af en EU-retlig regel savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af de forelagte spørgsmål (dom af 9.7.2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Dette er imidlertid ikke tilfældet i denne sag. Domstolens besvarelse af de fire forelagte spørgsmål vil få betydning for udfaldet af tvisten i hovedsagen, for så vidt som den vil gøre det muligt for den forelæggende ret dels at afgøre, om Mercedes Benz Trucks España ifalder ansvar, dels at træffe afgørelse om, hvorvidt konkurrencelovens artikel 71, stk. 2, er forenelig med EU-retten.
- 30 Det følger af disse betragtninger, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.

Det første til det tredje spørgsmål

- 31 Med det første til det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at et offer for en virksomheds konkurrencebegrænsende praksis kan anlægge et erstatningssøgsmål mod et moderselskab, som Kommissionen har pålagt sanktioner for denne praksis i en afgørelse, eller mod et datterselskab til dette selskab, som ikke er omfattet af denne afgørelse, når de tilsammen udgør en økonomisk enhed.

- 32 Det bemærkes indledningsvis, at artikel 101, stk. 1, TEUF skaber umiddelbare virkninger i forholdet mellem private og fremkalder rettigheder for borgerne, som de nationale retsinstanser skal beskytte (dom af 30.1.1974, BRT og Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, præmis 16, og af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).
- 33 Den fulde effektive virkning af artikel 101 TEUF og navnlig den fulde virkning af forbuddet i denne bestemmelses stk. 1 ville blive bragt i fare, hvis det ikke var muligt for nogen at kræve erstatning for skade påført dem som følge af en aftale eller en adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen (dom af 20.9.2001, Courage og Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 26, og af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 25).
- 34 Enhver har således ret til at kræve erstatning for den forvoldte skade, når der er årsagsforbindelse mellem den nævnte skade og en aftale eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101 TEUF (dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 61, og af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis), idet det forudsættes, at spørgsmålet om fastlæggelsen af den enhed, der er forpligtet til at yde erstatning for en skade, der er forvoldt ved en overtrædelse af artikel 101 TEUF, er direkte reguleret af EU-retten (dom af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 28).
- 35 Denne ret for enhver til at kræve erstatning for en sådan skade forøger virkningen af EU's konkurrenceregler og er egnet til at hindre de ofte skjulte aftaler eller former for praksis, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen, idet den derved bidrager til opretholdelsen af en effektiv konkurrence inden for Den Europæiske Union (jf. i denne retning dom af 20.9.2001, Courage og Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 27, og af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).
- 36 Ud over selve erstatningen for den angivelige skade bidrager indrømmelsen af en sådan ret til det afskrækkende formål, som er kernen i Kommissionens handling, idet denne institution har pligt til at føre en generel politik med det formål, at der på konkurrenceområdet anvendes de i EUF-traktaten fastsatte principper, og at virksomhedernes adfærd påvirkes i denne retning (jf. i denne retning dom af 7.6.1983, Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, 100/80-103/80, EU:C:1983:158, præmis 105). Indrømmelsen af den nævnte ret kan således ikke alene afhjælpe den direkte skade, som den pågældende hævder at have lidt, men ligeledes den indirekte skade, som påføres markedets struktur og funktion, som ikke har kunnet få fuld økonomisk virkning, navnlig til fordel for de berørte forbrugere.
- 37 Det følger af det ovenstående, at på lige fod med gennemførelsen af EU's konkurrenceregler ved de offentlige myndigheder (*public enforcement*) er erstatningssøgsmålene for overtrædelse af disse regler (*private enforcement*) en integrerende del af ordningen for gennemførelse af de nævnte regler, der har til formål at ramme virksomhedernes konkurrencebegrænsende adfærd og at afholde dem fra at udvise en sådan adfærd (dom af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 45).
- 38 Begrebet »virksomhed« som omhandlet i artikel 101 TEUF, der udgør et selvstændigt begreb i EU-retten, kan således ikke have en forskellig rækkevidde i sammenhæng med Kommissionens pålæggelse af bøder i henhold til artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 og i sammenhæng med erstatningssøgsmål for overtrædelse af EU's konkurrenceregler (dom af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 47).

- 39 Det fremgår af ordlyden af artikel 101, stk. 1, TEUF, at traktaternes ophavsmænd valgte at benytte dette virksomheds-»begreb« til at udpege ophavsmanden til en overtrædelse af konkurrenceretten, som kunne straffes i henhold til denne bestemmelse, og ikke andre begreber såsom begrebet »selskab« eller »juridisk person«. EU-lovgiver har ligeledes anvendt det samme virksomheds-»begreb« i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 for at definere den enhed, som Kommissionen kan pålægge en bøde for at straffe en overtrædelse af EU-konkurrenceretten (dom af 10.4.2014, Areva m.fl. mod Kommissionen, C-247/11 P og C-253/11 P, EU:C:2014:257, præmis 123 og 124, og af 25.11.2020, Kommissionen mod GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, præmis 62 og 63).
- 40 På samme måde følger det af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1), og navnlig af dette direktivs artikel 2, nr. 2), at samme lovgiver definerede »overtræder[en]«, som det ifølge direktivet påhviler at betale erstatning for den skade, som er forvoldt ved overtrædelsen af konkurrenceretten, og som kan tilregnes denne overtræder, som »den virksomhed eller virksomhedssammenslutning, der har begået overtrædelsen af konkurrenceretten«.
- 41 I denne forbindelse fastsætter EU-konkurrenceretten, der omhandler virksomheders aktiviteter, som det afgørende kriterium, om de optræder som en enhed på markedet eller ej, uden at en formel adskillelse mellem flere selskaber, som er en følge af deres status som selvstændige juridiske personer, kan være til hinder for en sådan enhed med henblik på anvendelsen af konkurrencereglerne (jf. i denne retning dom af 14.7.1972, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, 48/69, EU:C:1972:70, præmis 140, og af 14.12.2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, EU:C:2006:784, præmis 41). Begrebet »virksomhed« omfatter dermed enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde, og betegner således en økonomisk enhed, også når denne økonomiske enhed juridisk set udgøres af flere fysiske eller juridiske personer (jf. i denne retning dom af 10.9.2009, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-97/08 P, EU:C:2009:536, præmis 54 og 55, og af 27.4.2017, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-516/15 P, EU:C:2017:314, præmis 47 og 48). Denne økonomiske enhed består af menneskelige, materielle og immaterielle ressourcer, der forfølger et økonomisk mål på lang sigt, og som kan medvirke til at begå en overtrædelse, der er omfattet af artikel 101, stk. 1, TEUF (dom af 1.7.2010, Knauf Gips mod Kommissionen, C-407/08 P, EU:C:2010:389, præmis 84 og 86).
- 42 Når en sådan økonomisk enhed overtræder artikel 101, stk. 1, TEUF, påhviler det den ifølge princippet om personligt ansvar at stå til regnskab for overtrædelsen. Med henblik på at fastslå ansvaret for en hvilken som helst juridisk enhed, der henhører under en økonomisk enhed, er det i denne forbindelse nødvendigt, at der føres bevis for, at en juridisk enhed, der i det mindste ejes af denne økonomiske enhed, har tilsidesat artikel 101, stk. 1, TEUF, således at den virksomhed, der udgøres af den nævnte økonomiske enhed, anses for at have begået en overtrædelse af denne bestemmelse, og at denne omstændighed nævnes i en kommissionsafgørelse, der er blevet endelig (jf. i denne retning dom af 27.4.2017, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-516/15 P, EU:C:2017:314, præmis 49 og 60) eller fastslået selvstændigt for den kompetente nationale ret, når der ikke er vedtaget en kommissionsafgørelse om, at der foreligger en overtrædelse.
- 43 Det fremgår således af retspraksis, at et datterselskabs adfærd kan tilregnes moderselskabet, bl.a. når datterselskabet, selv om det er en selvstændig juridisk person, ikke frit bestemmer sin adfærd på markedet på det tidspunkt, hvor overtrædelsen begås, men i det væsentlige følger instrukser fra

moderselskabet, navnlig under hensyn til de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser, der knytter disse to juridiske enheder sammen, således at de to selskaber i en sådan situation er en del af samme økonomiske enhed, og de udgør derfor én og samme virksomhed, som udviser den ulovlige adfærd (jf. i denne retning dom af 10.9.2009, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-97/08 P, EU:C:2009:536, præmis 58 og 59, og af 27.4.2017, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen, C-516/15 P, EU:C:2017:314, præmis 52 og 53 og den deri nævnte retspraksis). Når det er godtgjort, at moderselskabet og datterselskabet er en del af samme økonomiske enhed, og de derfor udgør én virksomhed som omhandlet i artikel 101 TEUF, er det således selve det forhold, at der foreligger denne økonomiske enhed, som har begået overtrædelsen, som afgør ansvaret for begge selskaber, der udgør virksomheden, for virksomhedens konkurrencebegrænsende adfærd.

- 44 I denne henseende fører begrebet »virksomhed«, og herigennem begrebet »økonomisk enhed«, blot til et solidarisk ansvar mellem de enheder, der udgør den økonomiske enhed på det tidspunkt, hvor overtrædelsen begås (jf. i denne retning hvad angår solidarisk hæftelse for bøder dom af 26.1.2017, Villeroy & Boch mod Kommissionen, C-625/13 P, EU:C:2017:52, præmis 150, og af 25.11.2020, Kommissionen med GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).
- 45 Når dette er sagt, skal det ligeledes bemærkes, at organiseringen af selskabskoncerner, der kan udgøre en økonomisk enhed, kan være meget forskellig fra en koncern til en anden. Der findes navnlig selskabskoncerner af »konglomerat«-typen, som driver virksomhed på flere økonomiske områder, som ikke har nogen indbyrdes forbindelse.
- 46 Følgelig gælder den mulighed, som et offer for en konkurrencebegrænsende praksis har for inden for rammerne af et erstatningssøgsmål at holde et datterselskab snarere end moderselskabet ansvarligt, ikke automatisk over for et hvilket som helst datterselskab af moderselskabet, som er omhandlet i en kommissionsafgørelse, hvori der pålægges en sanktion for en ulovlig adfærd. Som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 58 i forslaget til afgørelse, er det »virksomheds«-begreb, der er anvendt i artikel 101 TEUF, et funktionelt begreb, idet den økonomiske enhed, som udgør virksomheden, skal identificeres på grundlag af formålet med den omhandlede aftale (jf. i denne retning dom af 12.7.1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, præmis 11, og af 26.9.2013, The Dow Chemical Company mod Kommissionen, C-179/12 P, EU:C:2013:605, præmis 57).
- 47 Et moderselskab kan således, alt efter hvilken økonomisk aktivitet der er tale om, selv være en del af flere økonomiske enheder, og de forskellige kombinationer af dets datterselskaber tilhører alle den samme selskabskoncern. Hvis dette ikke var tilfældet, ville et datterselskab, der henhører under en sådan koncern, risikere at blive holdt ansvarlig for overtrædelser begået inden for rammerne af økonomiske aktiviteter, der ikke havde nogen forbindelse med dets egen virksomhed, og hvori det på ingen måde var involveret, heller ikke indirekte.
- 48 Det fremgår af alt det ovenstående, at i forbindelse med et erstatningssøgsmål, der er støttet på en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF, som er fastslået i en kommissionsafgørelse, kan en juridisk enhed, som ikke er udpeget i afgørelsen som den, der har overtrådt konkurrencereglerne, alligevel holdes ansvarlig på dette grundlag som følge af en anden juridisk enheds ulovlige adfærd, når disse enheder begge er en del af den samme økonomiske enhed og således udgør en virksomhed, der har begået overtrædelsen som omhandlet i nævnte artikel 101 TEUF (jf. i denne

retning dom af 10.4.2014, Kommissionen mod Siemens Österreich m.fl. og Siemens Transmission & Distribution m.fl. mod Kommissionen, C-231/11 P – C-233/11 P, EU:C:2014:256, præmis 45, og af 26.1.2017, Villeroy & Boch mod Kommissionen, C-625/13 P, EU:C:2017:52, præmis 145).

- 49 Domstolen har således allerede fastslået, at det solidaritetsforhold, der forbinder medlemmerne af en økonomisk enhed, bl.a. kan begrunde, at der lægges en skærpede omstændighed i form af gentagelsestilfælde til grund med hensyn til moderselskabet, selv om dette selskab ikke har været genstand for tidligere retsforfølgelse, som har givet anledning til en klagepunktsmeddelelse og en afgørelse. I en sådan situation er det afgørende, at der tidligere har været konstateret en første overtrædelse som følge af adfærden hos et datterselskab, med hvilket dette moderselskab, der var involveret i den anden overtrædelse, allerede på tidspunktet for den første overtrædelse udgjorde én virksomhed som omhandlet i artikel 101 TEUF (dom af 5.3.2015, Kommissionen m.fl. mod Versalis m.fl., C-93/13 P og C-123/13 P, EU:C:2015:150, præmis 91).
- 50 Der er således i princippet intet til hinder for, at offeret for en konkurrencebegrænsende praksis anlægger et erstatningssøgsmål mod en af de juridiske enheder, som udgør den økonomiske enhed, og dermed den virksomhed, som ved at begå en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF har forvoldt den skade, som dette offer er påført.
- 51 Under omstændigheder, hvor det er blevet fastslået, at der foreligger en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF begået af et moderselskab, kan offeret for denne overtrædelse således søge at holde et datterselskab til dette moderselskab snarere end moderselskabet ansvarlig i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 42. Dette datterselskab kan imidlertid kun holdes ansvarlig, hvis offeret enten ved at støtte sig på en afgørelse, som Kommissionen forinden har truffet i henhold til artikel 101 TEUF, eller på enhver anden måde, navnlig når Kommissionen ikke har omtalt dette punkt i den nævnte afgørelse eller endnu ikke har været foranlediget til at vedtage en afgørelse, beviser, at nævnte datterselskab – henset til dels de økonomiske, organisatoriske og juridiske forbindelser, der er omhandlet i denne doms præmis 43 og 47, dels forekomsten af en konkret forbindelse mellem dette datterselskabs økonomiske aktivitet og genstanden for den overtrædelse, som moderselskabet er holdt ansvarlig for – udgjorde en økonomisk enhed sammen med moderselskabet.
- 52 Det følger af ovenstående betragtninger, at et sådant erstatningssøgsmål anlagt mod et datterselskab forudsætter, at sagsøgeren, for at det kan fastslås, at der foreligger en økonomisk enhed mellem et moderselskab og datterselskabet som omhandlet i denne doms præmis 41 og 46, fører bevis for de forbindelser, der knytter disse selskaber sammen, hvilke forbindelser er nævnt i den foregående præmis i denne dom, samt den konkrete forbindelse, der er omhandlet i samme præmis, mellem dette datterselskabs økonomiske aktivitet og genstanden for den overtrædelse, som moderselskabet er blevet holdt ansvarlig for. Under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede skal offeret således principielt godtgøre, at den konkurrencebegrænsende aftale, der er indgået af det moderselskab, og som dette selskab er blevet dømt for, vedrører de samme produkter som dem, der markedsføres af datterselskabet. Herved påviser offeret, at det netop er den økonomiske enhed, som datterselskabet sammen med sit moderselskab henhører under, der udgør den virksomhed, som faktisk har begået den overtrædelse, som Kommissionen tidligere har fastslået i henhold til artikel 101, stk. 1, TEUF, i overensstemmelse med den funktionelle opfattelse af begrebet »virksomhed«, der er lagt til grund i denne doms præmis 46.

- 53 Det skal tilføjes, at de krav om adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol, der er sikret i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal gælde for en sagsøgt i forbindelse med et erstatningsøgsmål, der kan føre til, at denne part dømmes til at betale erstatning til offeret for en konkurrencebegrænsende praksis. Det er desuden en forudsætning, at det berørte datterselskab kan forsvare sine rettigheder i overensstemmelse med princippet om retten til forsvar, der er et grundlæggende EU-retligt princip (jf. analogt dom af 5.3.2015, Kommissionen m.fl. mod Versalis m.fl., C-93/13 P og C-123/13 P, EU:C:2015:150, præmis 94, og af 29.4.2021, Banco de Portugal m.fl., C-504/19, EU:C:2021:335, præmis 57). Dette datterselskab skal derfor for den kompetente nationale ret råde over alle de midler, der er nødvendige for en hensigtsmæssig udøvelse af sin ret til forsvar, navnlig for at kunne bestride, at det tilhører samme virksomhed som moderselskabet.
- 54 Nævnte datterselskab skal i denne forbindelse kunne tilbagevise sit ansvar for den angivelige skade, bl.a. ved at gøre enhver begrundelse gældende, som det kunne have gjort gældende, hvis det havde været involveret i den procedure, som Kommissionen havde indledt mod dets moderselskab, og som førte til vedtagelsen af en kommissionsafgørelse, hvorved det blev fastslået, at der forelå en ulovlig adfærd i strid med artikel 101 TEUF (*public enforcement*).
- 55 Hvad imidlertid angår den situation, hvor et erstatningsøgsmål støttes på Kommissionens konstatering af en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF i en afgørelse rettet til det sagsøgte datterselskabs moderselskab, kan nævnte datterselskab imidlertid ikke for den nationale domstol anfægte, at den overtrædelse, som Kommissionen således har fastslået, foreligger. Artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 bestemmer således navnlig, at når de nationale domstole i henhold til artikel 101 TEUF træffer afgørelse om aftaler, vedtagelser eller praksis, som allerede er genstand for en kommissionsafgørelse, kan de ikke træffe afgørelser, der er i strid med den afgørelse, som Kommissionen har truffet.
- 56 Det skal i denne henseende bemærkes, at artikel 27, stk. 1, i forordning nr. 1/2003 ganske vist bestemmer, at Kommissionen, før den træffer en afgørelse, hvori den fastslår en overtrædelse af konkurrencereglerne og pålægger en bøde, giver de personer, der er omfattet af proceduren, lejlighed til at udtale sig om Kommissionens klagepunkter og kun lægger de klagepunkter til grund for sine afgørelser, som de deltagende parter har haft lejlighed til at udtale sig om. I denne sammenhæng har klagepunktsmeddelelsen til formål at give enhver juridisk person, der er berørt af den administrative procedure på konkurrenceområdet, mulighed for at udøve retten til forsvar. Når Kommissionen ikke tilsigter at fastslå en overtrædelse i forhold til et selskab, indebærer retten til forsvar derimod ikke en forpligtelse til, at dette selskab tilsendes en klagepunktsmeddelelse. Tilsendelsen af en klagepunktsmeddelelse til et bestemt selskab skal nemlig sikre, at dette selskabs og ikke tredjemands ret til forsvar overholdes, uanset om denne tredjemand er berørt af den samme administrative procedure (jf. i denne retning dom af 14.9.2017, LG Electronics og Koninklijke Philips Electronics mod Kommissionen, C-588/15 P og C-622/15 P, EU:C:2017:679, præmis 44-46).
- 57 De nævnte principper er imidlertid særegne for de overtrædelsesprocedurer, der gennemføres af Kommissionen, og som nemlig har det særlige kendetegn, at de kan føre til, at de juridiske enheder, der specifikt er omfattet af sådanne procedurer, pålægges en bøde.

- 58 Derimod er princippet om personligt ansvar under de omstændigheder, der er beskrevet i denne doms præmis 56, ikke til hinder for, at konstateringen af en sådan overtrædelse i forhold til et datterselskab er endelig, eftersom det, som anført i denne doms præmis 42, er den økonomiske enhed, der udgør den virksomhed, som har begået overtrædelsen, der er ansvarlig for overtrædelsen.
- 59 Som det fremgår af Domstolens praksis, der er nævnt i denne doms præmis 49, har Domstolen således allerede fastslået, at det hvad angår en hensyntagen – med henblik på anvendelsen af den skærpente omstændighed, der består i et gentagelsestilfælde med hensyn til moderselskabet – til en overtrædelse, der er begået af dette moderselskabs datterselskab, ikke kræves, at moderselskabet har været genstand for en tidligere retsforfølgelse, der har givet anledning til en klagepunktsmeddelelse og en afgørelse, forudsat at det datterselskab, hvis adfærd har givet anledning til overtrædelsen, allerede på tidspunktet for den første overtrædelse dannede én virksomhed som omhandlet i artikel 101 TEUF med det omhandlede moderselskab. For så vidt som en afgørelse, der fastslår en overtrædelse begået af en virksomhed, er rettet til et af de selskaber, som allerede udgjorde denne virksomhed på det tidspunkt, hvor overtrædelsen blev begået, således at dette selskab og dermed nævnte virksomhed har haft mulighed for at bestride, at denne overtrædelse forelå, kan retten til forsvar for de andre selskaber, som udgjorde den samme virksomhed, således ikke tilsidesættes som følge af, at denne overtrædelse tages i betragtning i forbindelse med en efterfølgende erstatningssag, der er anlagt af en person, som er forvoldt en skade som følge af den omhandlede ulovlige adfærd, idet et sådant søgsmål navnlig ikke kan føre til, at disse andre selskaber pålægges en sanktion, såsom en bøde.
- 60 Derimod gælder, at i det tilfælde, hvor Kommissionen ikke har fastslået den ulovlige adfærd i en afgørelse truffet i henhold til artikel 101 TEUF, har datterselskabet til et moderselskab, som foreholdes en overtrædelse, naturligvis ret til at bestride ikke blot, at det tilhører den samme virksomhed som moderselskabet, men også, at den angivelige overtrædelse foreligger.
- 61 I forlængelse af det, der er fremhævet i denne doms præmis 51, skal det ligeledes præciseres, således som Kommissionen har anført i besvarelsen af Domstolens skriftlige spørgsmål, og som generaladvokaten har anført i punkt 76 i forslaget til afgørelse, at den mulighed, som den kompetente nationale ret har for at fastslå, at datterselskabet eventuelt bærer ansvaret for de forvoldte skader, ikke er udelukket, alene fordi Kommissionen i givet fald ikke har vedtaget en afgørelse, eller fordi dette selskab i den afgørelse, hvori denne institution har fastslået overtrædelsen, ikke er pålagt en administrativ sanktion.
- 62 Som Domstolen fastslog i præmis 51 i dom af 27. april 2017, Akzo Nobel m.fl. mod Kommissionen (C-516/15 P, EU:C:2017:314), fastsættes det hverken i artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1/2003 eller i retspraksis, hvilken juridisk eller fysisk person Kommissionen skal holde ansvarlig for overtrædelsen og pålægge en sanktion i form af en bøde.
- 63 I overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 42, kan Kommissionen således frit holde enhver juridisk enhed i en virksomhed, der har deltaget i en overtrædelse af artikel 101 TEUF, ansvarlig og pålægge en sanktion i form af en bøde. Det følger heraf, at det ikke af Kommissionens identifikation af et moderselskab som juridisk person, der kan holdes ansvarlig for en overtrædelse, der er begået af en virksomhed, kan udledes, at det ene eller det andet af dets datterselskaber ikke henhører under den samme virksomhed, som skal stå til ansvar for den samme overtrædelse.

- 64 Det skal for alle tilfældes skyld tilføjes, at der under omstændighederne i tvisten i hovedsagen principielt ikke var noget til hinder for, at sagsøgeren i hovedsagen, der angiveligt var offer for den omhandlede lovovertrædelse, anlagde sit erstatningssøgsmål ved de spanske domstole mod moderselskabet Daimler, eller endog mod dette moderselskab og Mercedes Benz Trucks España i fællesskab, idet sidstnævntes eventuelle ansvar for overtrædelsen var underlagt de betingelser, der er anført i denne doms præmis 52.
- 65 Det bemærkes, at søgsmål om erstatning for skade opstået som følge af angivelige overtrædelser af EU-konkurrenceretten som det i hovedsagen omhandlede henhører under begrebet »det civil- og handelsretlige område« som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 og er derfor omfattet af denne forordnings anvendelsesområde. Desuden følger det af Domstolens faste praksis vedrørende artikel 7, nr. 2), i nævnte forordning, at begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, der er indeholdt i denne bestemmelse, både omhandler stedet for skadens indtræden og stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for denne skade, således at sagsøgte efter sagsøgerens valg kan sagsøges ved retten på det ene eller det andet af disse to steder (dom af 29.7.2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, præmis 24 og 25 og den deri nævnte retspraksis).
- 66 Domstolen har ligeledes præciseret, at en skade, der består i meromkostninger, som en lastbilproducent har pålagt forhandlerne, og som sidstnævnte overvælter på slutbrugerne, udgør en direkte skade, der principielt gør det muligt at begrunde, at retterne i den medlemsstat, på hvis område denne skade er indtrådt, har kompetence, eftersom de meromkostninger, der blev betalt på grund af de kunstigt høje priser, fremstod som en umiddelbar følge af den overtrædelse, der var begået i henhold til artikel 101 TEUF. Når det marked, der påvirkes af den konkurrencebegrænsende adfærd, befinder sig i den medlemsstat, på hvis område den angivelige skade hævdes at være indtrådt, bemærkes, at stedet for skadens indtræden med hensyn til anvendelsen af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 befinder sig i denne medlemsstat (jf. i denne retning dom af 29.7.2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, præmis 30, 31 og 33).
- 67 Henset til det ovenstående skal det første til det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at et offer for en virksomheds konkurrencebegrænsende praksis kan anlægge et erstatningssøgsmål mod et moderselskab, som Kommissionen har pålagt sanktioner for denne praksis i en afgørelse, eller mod et datterselskab til dette selskab, som ikke er omfattet af denne afgørelse, når de tilsammen udgør en økonomisk enhed. Det pågældende datterselskab skal kunne gøre sin ret til forsvar effektivt gældende med henblik på at godtgøre, at det ikke tilhører den nævnte virksomhed, og når Kommissionen ikke har truffet nogen afgørelse i henhold til artikel 101 TEUF, har det ligeledes ret til at bestride, at selve den angivelige ulovlige adfærd foreligger.

Det fjerde spørgsmål

- 68 Med sit fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 101, stk. 1 TEUF skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning, hvorefter det kun er muligt at tilregne et selskab et andet selskabs adfærd, når det førstnævnte selskab kontrollerer det andet.
- 69 Eftersom det følger af besvarelsen af det første til det tredje spørgsmål, at artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at et offer for en virksomheds konkurrencebegrænsende praksis kan anlægge et erstatningssøgsmål mod et datterselskab på grund af moderselskabets deltagelse i denne praksis, eftersom de udgør en økonomisk enhed og således tilsammen udgør den nævnte

virksomhed, skal det fastslås, at denne bestemmelse som konsekvens heraf er til hinder for en national lovgivning, der i et sådant tilfælde kun giver mulighed for at tilregne et selskab et andet selskabs adfærd, når det førstnævnte selskab kontrollerer det andet.

- 70 Det skal imidlertid bemærkes, at princippet om EU-rettens forrang med henblik på at sikre virkningen af samtlige bestemmelser i EU-retten navnlig indebærer en pligt for de nationale retter til i videst muligt omfang at fortolke national ret i overensstemmelse med EU-retten (dom af 24.6.2019, *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, præmis 57, og af 4.3.2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, præmis 60).
- 71 Disse retter er ved anvendelsen af national ret således forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke denne lovgivning i lyset af den omhandlede bestemmelse i den primære rets ordlyd og formål, idet de tager national ret i dens helhed i betragtning, og de anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret, for at sikre den fulde virkning af denne bestemmelse og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det resultat, der tilsigtes med nævnte bestemmelse (jf. i denne retning dom af 24.6.2019, *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, præmis 73 og 77, og af 4.3.2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, præmis 66).
- 72 Forpligtelsen til at foretage en overensstemmende fortolkning af national ret er imidlertid underlagt visse begrænsninger, og den kan bl.a. ikke tjene som grundlag for en fortolkning *contra legem* af national ret (jf. i denne retning dom af 4.7.2006, *Adeneler m.fl.*, C-212/04, EU:C:2006:443, præmis 110, og af 4.3.2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, præmis 67).
- 73 Hvis den forelæggende ret under disse omstændigheder ikke finder, at den er i stand til at anlægge en fortolkning af konkurrencelovens artikel 71, stk. 2, der er i overensstemmelse med den fortolkning af artikel 101, stk. 1, TEUF, der er anlagt i denne doms præmis 67, påhviler det den at se bort fra denne nationale bestemmelse og at anvende artikel 101, stk. 1, TEUF direkte på tvisten i hovedsagen.
- 74 I denne henseende forekommer det ikke umiddelbart udelukket, således som den spanske regering har gjort gældende i sit skriftlige indlæg, at antage, at et datterselskab i forbindelse med et erstatningssøgsmål kan ifalde ansvar på grundlag af konkurrencelovens artikel 71, stk. 2, litra a). I henhold til denne bestemmelse forstås nemlig en overtrædelse af konkurrenceretten som enhver overtrædelse af artikel 101 TEUF eller 102 TEUF eller af denne lovs artikel 1 eller 2. Denne regering har anført, at det er muligt at tilregne datterselskabet den skadevoldende handling i medfør af nævnte lovs artikel 71, stk. 2, litra a), hvilket det imidlertid tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.
- 75 Under disse omstændigheder skal det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning, hvorefter det kun er muligt at tilregne et selskab et andet selskabs adfærd, når det førstnævnte selskab kontrollerer det andet.

Sagsomkostninger

- 76 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at et offer for en virksomheds konkurrencebegrænsende praksis kan anlægge et erstatningssøgsmål mod et moderselskab, som Europa-Kommissionen har pålagt sanktioner for denne praksis i en afgørelse, eller mod et datterselskab til dette selskab, som ikke er omfattet af denne afgørelse, når de tilsammen udgør en økonomisk enhed. Det pågældende datterselskab skal kunne gøre sin ret til forsvar effektivt gældende med henblik på at godtgøre, at det ikke tilhører den nævnte virksomhed, og når Kommissionen ikke har truffet nogen afgørelse i henhold til artikel 101 TEUF, har det ligeledes ret til at bestride, at selve den angivelige ulovlige adfærd foreligger.
- 2) Artikel 101, stk. 1, TEUF skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national lovgivning, hvorefter det kun er muligt at tilregne et selskab et andet selskabs adfærd, når det førstnævnte selskab kontrollerer det andet.

Underskrifter